

Krbavska bitka 1493. godine: novi historiografski pogledi i tumačenja

- sažetak izlaganja -

Veliki poraz hrvatske plemićke vojske 9. rujna 1493. godine u bitki na Krbavskom polju predstavlja jedan od najvažnijih događaja dugotrajnog obrambenog rata Hrvata protiv Osmanlija. Njezine posljedice dugo su ostale u svijesti hrvatskog naroda kao velika katastrofa koja je oblikovala daljnji povijesni razvoj čitave Hrvatske. Pogibija velikoga broja hrvatskih plemića i stradanje mnoštva seljaka, potaknulo je kroničara fra Ivana Tomašića da sredinom 16. stoljeća bitku opiše kao *...prvi rasap Kraljevstva Hrvatskoga....* Osjećaj straha i ugroženosti koji se nakon Krbavske bitke uvukao u stanovništvo Like i Krbave, ponajbolje se iščitava iz zapisa popa Martinca.

Osvajanjem Bosne (1463.) i Hercegovine (1482.) osmanske su se čete pojavile na granicama Ugarsko-hrvatskog Kraljevstva. Mnoge od ovih provala Osmanlije su nastavili dalje k zapadu, pustošeći i pljačkajući slovenske zemlje. Jedan od tih upada je 1493. godine izvršila velika osmanlijska vojska predvođena bosanskim sandžak-begom Hadum Jakub pašom .

Jakub je paša još sredinom travnja okupio veliku vojsku i pokušao osvojiti grad Jajce, ključ obrane središnje Hrvatske. Kako mu to nije pošlo za rukom, odustao je od opsade grada i krenuo sa vojskom od Jajca dolinom Sane prema Uni, i dalje dolinom Korane prema Kupi, koju je prešao negdje oko Metlike i preko Novog Mesta dopro na sjever sve do Celja. Cijelo su ljeto osmanske čete haračile po Kranjskoj, da bi se koncem kolovoza odlučile na povratak prešavši Dravu i uputivši se kroz hrvatske zemlje prema Bosni preko grada Modruša, kod današnjeg Ogulina, koji je napao i spalio.

Vijest o prolasku osmanskih postrojbi u Hrvatsku stigle su i na područje Like, gdje je upravo kod Brinja bio u tijeku sukob vojski Anža Frankapana, jednog od najmoćnijih hrvatskih velikaša, i hrvatskog bana Emerika Derenčina. Predmet spora je bio grad Senj koji je hrvatsko-ugarski kralj Matijaš Korvin oduzeo Frankapanima, a oni su ga pokušali povratiti nakon njegove smrti. Vijest da je Jakub paša upao u Hrvatsku i da sa sobom vodi brojno roblje i veliki plijen, navela je bana Derenčina i Anža Frankapan da prekinu neprijateljstva, te da pomireni pohitaju prepriječiti put Osmanlijama. Procjenjivali su da će plijenom i robljem natovarena osmanska vojska biti lak protivnik te da je pobjeda sigurna, a plijen bogat. Ujedinjene i pomirene hrvatske vojske krenule su u susret Osmanlijama.

Nastojeći izbjegli sukob sa hrvatskom vojskom i što prije se povući u dijelove Bosne pod osmanskim nadzorom, Jakub paša je nakon pustošenja Modruša krenuo najbržim putem preko plitvičkih šuma do Koreničkog polja i dalje prema Krbavskom polju.

Prije same bitke je u stožeru hrvatske vojske izbio sukob oko izbora ratne taktike između bana Derenčina i knezova Frankapana, i to u prvom redu kneza Ivana Frankapana Cetinskog. Ispravno zaključujući da Osmanlije nastoje pronaći put prema dolini Une te dalje prema Bosni, Frankapani su predložili da ih se dočeka u zasjedi u jednom od klanaca kroz koji moraju proći kako bi izašli iz Krbavskog Polja. Izbor je mogao pasti na klanac Kozja Draga kojim se, na krajnjem jugoistočnim djelu Krbavskog Polja, prolazi prema dolini rijeke Une. U tom bi klancu hrvatski pješaci pračkama i strelicama blokirali i razbili osmanske postrojbe, a da zapravo i ne stupe u otvoreni sukob. Prema fra Ivanu Tomašiću, knez Ivan je Cetinski predložio da Osmanlije sačekaju u *...tjесnim klancima, gdje bi i gore bile u pomoći...*

Došavši do današnjeg sela Jošane Jakub je paša učinio dva taktička poteza, koji će mu u konačnici osigurati pobjedu. Prvo je naredio da se pobiju svi zarobljeni kršćani koje je osmanska vojska vodila sa sobom. Osim što je ovim potezom spriječio da se zarobljeni kršćani ne pridruže hrvatskoj vojsci u nekom trenutku bitke, također je dobio dodatne konjanike/čuvare te je tako stekao još značajniju prednost u broju konjanika. I drugo, Jakub je paša poslao dio svojih konjanika da se upute u šumu i pregaze neveliku rijeku Krbavu kako bi zaobišli i iz pozadine napali hrvatsku vojsku. Namjeravao je Hrvate, nakon što navale na prve osmanske čete, uvući u zasjedu i uništiti.

Ne uočivši taktičke pokrete osmanskih snaga, ban je Derenčin rasporedio hrvatske snage na tri dijela. Desno krilo, sastavljeno od Slavonaca, vodio je knez Ferdinand Berislavić. Središnjim dijelom zapovijedao je knez Ivan Cetinski Frankapan, a lijevo krilo bilo je pod zajedničkim zapovjedništvom knezova Nikole Tržaćkog i Bernardina Frankapana. Glavni zapovjednik hrvatske vojske je bio ban Derenčin, koji se kao slavonski ban, nalazio među Slavoncima.

I osmanske čete su bile podijeljene u tri tabora, među kojima je bilo istaknutih begova i aga. Jedno je krilo osmanske vojske vodio Ismail beg zapovijedajući postrojbama iz Srbije, iz Kruševačkog sandžaka, a drugo karvilijski beg Muhamed, pod čijim su zapovjedništvom bili ratnici iz Južne Rumelije (osmanska provincija na prostoru današnje sjeverne Grčke, južne Makedonije i jugozapadne Bugarske). Sredinom osmanske vojske zapovijedao je sam Jakub paša.

Bitka se vodila izbliza, i nije bilo inače uobičajenih manjih čarki prije same bitke, niti borbe lukovima i strijelama ili pračkama prije sudara dviju vojski. Ismail je beg konjicom snažno napao prve redove Bernardinova lijevoga krila, sastavljene uglavnom od pješadije. Odjednom se osmanska konjica počela povlačiti prema skrivenim konjanicima koji su čekali Hrvate u zasjedi skrivajući se u šumi. Budući da nisu očekivali zasjedu hrvatske pješaci su ih počeli progoniti. Nakon što su se odvojili od glavnine hrvatske vojske, pješaci su se našli okruženi sa dvije strane. Iza leđa su ih, izašavši iz šume, napali skriveni osmanski konjanici, a sprijeda ih je napala glavnina osmanskih snaga koja je prestala glumiti bijeg i okrenula se prema njima. Nakon što mu je razbijena pješadija, Bernardin je bio prisiljen povući se, ostavljajući iza sebe svoje preostale pješake koji su se u neredu povlačili prema nabujaloj rječici Krbavi. Bernardinove postrojbe nisu doživjele težak poraz zbog kukavičluka, nego zato jer nisu učile zamku koju su im lukavim manevrom pripremili Osmanlije. Nakon što je razbio lijevo krilo hrvatske vojske, navalio je Ismail beg na središnjicu, koju su sačinjavale postrojbe kneza Ivana Cetinskog. U isti trenutak s druge strane je napao karvilijski beg Muhamed. U žestokom okršaju stradali su gotovo svi vojnici kneza Ivana Cetinskog. Vidjevši kako se povlače Bernardinovi pješaci priskočio je ban Derenčin u pomoć oslabljenom lijevom krilu hrvatske vojske. Iako je ban Derenčin vjerojatno poslao sve preostale snage u pomoć ugroženom lijevom krilu hrvatske vojske, ipak banova pomoć nije bila pravovremena i dovoljno snažna, te je bitka nepovratno izgubljena.

Nakon bitke na bojnem je polju ostalo ležati mnoštvo mrtvih i teško ranjenih hrvatskih vojnika koji su umirući glasno jaukali. Prema legendi tlo je bilo toliko natopljeno njihovom krvlju, te da je zato i dan danas zemlja na Krbavskom polju crvena. Preostali su se hrvatski vojnici u strahu razbježali po polju tražeći sigurnost u šumama koje i danas okružuju Krbavsko polje. Ipak, većinu su ih pohvatali osmanski konjanici i odveli u zarobljeništvo.

Uzroke teškog hrvatskog poraza na Krbavskom polju prvenstveno treba tražiti u lošem izboru ratne taktike, da se Osmanlije dočeka na otvorenom polju a ne u klancima i zasjedi koju je nudila sama priroda, kao što su to predlagali knezovi Frankapani, te u loše naoružanoj hrvatskoj vojsci. Isto tako, pobjedi osmanske vojske svakako je pogodovala činjenica da su njihove postrojbe većinom bile sastavljene od prokušanih ratnika, potom da je osmanska vojska bila brojnija u konjaništvu, te u taktički dobrom potezu Jakub paše koji je poslao dio svojih konjanika da hrvatskoj vojsci priđu s leđa i u ključnom je trenutku iznenade napadom.

Nakon bitke Osmanlije nisu osvojile znatnije dijelove Hrvatske, prvenstveno zato što su njihovi tadašnji ratni planovi bili usmjereni osvajanju na sjeverozapad, prema srednjoj Europi, ka širokim ravnicama Podunavlja i Panonije. Osim toga, uspješni vojskovođa i pobjednik na Krbavskom polju, Jakub paša je za nagradu premješten u Rumeliju, što je svakako utjecalo na daljnji tok osmanskih ratova i osvajanja Hrvatske. Ipak, veliki gubitak plemstva, te osjećaj opće nesigurnosti potaknuli su daljnja iseljavanja hrvatskog stanovništva s prostora Like i Krbave. Uslijed gubitka stanovništva taj se prostor nije dugo mogao braniti, te je 1527. godine i potpao pod osmansku vlast.

dr. sc. Hrvoje Kekez